

چکیده

فضای آموزشی، به‌ویژه فضاهای باز مدارس، نقش مهمی در تعامل فیزیکی و روانی دانش‌آموزان دارد. طراحی مناسب این فضاها با در نظر گرفتن محرک‌های متناسب با مراحل رشد، می‌تواند زمینه‌ساز افزایش نشاط، انگیزه و کیفیت یادگیری باشد. شادابی در مدرسه موجب رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان در ابعاد جسمانی، شناختی، عاطفی، اخلاقی و معنوی می‌شود و غفلت از هر یک از این ابعاد، مانع دستیابی به شایستگی‌های کامل خواهد بود. در آموزش و پرورش نوین، نیاز به محیط‌هایی پویا، مشارکتی و شاد برای پرورش مهارت‌های زندگی و مقابله با چالش‌های عصر حاضر بیش از پیش احساس می‌شود. طراحی حیاط مدرسه به‌عنوان عنصر کلیدی در ایجاد تحرک، تعامل اجتماعی و تجربه مستقیم با طبیعت، می‌تواند مدرسه را از یک فضای صرفاً آموزشی به کانونی برای حیات جمعی و تربیت همه‌جانبه تبدیل کند.

واژگان کلیدی: فضاهای باز، شادابی، دانش‌آموزان

مقدمه

نحوه‌ی ادراک محیط یکی از مباحث و مفاهیم کلیدی در مورد مطالعات متقابل انسان - محیط در مقیاس‌های کلان و خرد است. محیط اطراف یا به عبارتی، جهان واقعی، همواره به عنوان فرستنده، اطلاعات مربوط به خود را در ابعاد و به روش‌های مختلف ارسال می‌کند و انسان به عنوان گیرنده‌ی این اطلاعات نیازمند به محیط است. امروزه در شهرهای بزرگ به اندازه کافی فرزندان در آپارتمان‌های کوچک و بی حیاط محصور شده‌اند و برای جبران می‌توان با کمی مطالعه، فکر و تدبیر، ارتباط با طبیعت را در فضای هرچند کوچک مدرسه از آنان دریغ نکرد. در حال حاضر تصور غالب موجود از مدرسه، تنها کلاس‌های درس است که در کاملترین صورت با سالن‌های اجتماعات، آزمایشگاه و ورزشگاه تلفیق شده است. در این تصور، فضای باز اطراف شامل حیاط یا باغچه عموماً نادیده انگاشته و تمام توجهات معطوف به فضای درونی است. لذا سرمایه ارزشمند پنهان در آن بالقوه باقی می‌ماند. در شرایط فعلی ایران، حیاط مدارس مکانی جدای بنای مدرسه محسوب شده و ادامه‌ی طبیعی کلاس‌های درس نمی‌باشد. این بستر فاقد انسجام و هویت لازم بوده و به ارضای کامل نیازهای آموزشی، بازی و استراحت دانش‌آموزان نمی‌پردازد. این در حالی است که در اکثر کشورهای دنیا، حیاط باز مدارس عرصه‌ی تعاملات و روابط قوی احساسی و ادراکی دانش‌آموزان تلقی شده است و در علم روانشناسی به آن به عنوان بستر تخلیه‌ی انرژی و کسب مهارت‌ها نگریسته می‌شود. از سوی دیگر، تجربیات جهانی نشان می‌دهد، در فرایند ادراک محیط و نتایج آن، بین زنان و مردان تفاوت‌هایی نیز وجود دارد. اگر چه این موضوع در کشور ما به طور مستقل، کمتر مورد بررسی دقیق قرار گرفته است، اما نتایج چنین آزمایش‌هایی، هرچند کنترل شده و محدود، می‌تواند تأثیر قابل توجهی در برنامه‌ها و طرح‌های ارتقای کیفیت محیط انسانی داشته باشد. با توجه به این موضوع که عملکرد حیاط مدارس تأمین فضایی برای فعالیت بدنی و گذراندن اوقات فراغت و انبساط خاطر دانش‌آموزان می‌باشد، طراحی مناسب حیاط مدارس می‌تواند در ایجاد نشاط و شادی دانش‌آموزان نقش بسزایی داشته باشد، لکن در حال حاضر اکثر دانش‌آموزان حیاط مدارس ایران را یک فضای فیزیکی ملال آور، کسالت بار و فاقد تحرک و پویایی، شادی و نشاط و در برخی موارد خفقان آور می‌دانند. (آل یاسین، ۸۵، ۱۳۸۰)

علاوه بر این طراحی مناسب حیاط می‌تواند به عنوان ابزار کمک آموزشی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش دانش‌آموزان مورد استفاده قرار می‌گیرد، ضمن آنکه باعث تشویق دانش‌آموزان در فعالیت‌های گروهی و تجربه‌اندوزی شود، حس خلاقیت و اعتماد به نفس را در آنان تقویت نماید و فضایی طبیعی برای افزایش سطح علمی آنان پدید آورد.

بیان مساله

شادابی و نشاط روانی دانش آموزان یکی از مؤلفه‌های کلیدی در ارتقای کیفیت یادگیری، تعاملات اجتماعی و رشد شخصیتی آنان به‌شمار می‌رود. در این میان، محیط فیزیکی مدرسه و به‌ویژه طراحی فضاهای باز، نقش مهمی در شکل‌گیری احساسات مثبت، کاهش اضطراب و افزایش انگیزه تحصیلی دارد. با وجود اهمیت این موضوع، بسیاری از مدارس فاقد فضاهای باز استاندارد، ایمن و جذاب هستند که بتوانند بستری مناسب برای بازی، تعامل، استراحت و فعالیت‌های غیررسمی فراهم کنند. تحقیقات نشان داده‌اند که عناصر کالبدی مانند نور طبیعی، فضای سبز، چیدمان مناسب، رنگ آمیزی محیط و دسترسی به فضاهای باز، تأثیر مستقیمی بر خلق‌وخو، رضایت‌مندی و احساس تعلق دانش آموزان دارند. با این حال، در بسیاری از برنامه‌ریزی‌های آموزشی و عمرانی، طراحی فضاهای باز به‌عنوان یک عامل روان‌شناختی و تربیتی نادیده گرفته می‌شود. بنابراین، مسئله اصلی این پژوهش آن است که چگونه طراحی فضاهای باز مدارس می‌تواند بر شادابی، نشاط روانی و کیفیت حضور دانش آموزان در محیط آموزشی تأثیرگذار باشد؟ و چه عناصر کالبدی و محیطی باید در طراحی این فضاها مورد توجه قرار گیرند تا بتوانند به بهبود تجربه تحصیلی و رشد همه‌جانبه دانش آموزان کمک کنند؟

روش تحقیق

این تحقیق با هدف شناخت و نقش و تاثیر فضاهای باز(طراحی) بر شادابی دانش آموزان در مدارس و استفاده از منابع علمی، مقالات، کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و استفاده از منابع معتبر علمی و مصاحبه با متخصصان صورت گرفته است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مدرسه ی شاداب

مدرسه به عنوان یک سازمان ممکن است مکانی شاد یا موسسه ای دل گیر باشد. مدرسه ممکن است موجب پیوند، انسجام و روحیه بالا میان شاگردان و معلمان شود و یا آنها را ناامید و مأیوس کند. مدارس ممکن است فعال یا بی احساس و ایستا باشند. ممکن است تجلی یک جامعه آزاد منشانه و یا نمونه ای از استبداد. مدارس می توانند محیط هایی مشارکتی و مسئول باشند و یا پایگاهی برای بی توجهی به افراد. فضای مدرسه مانند فضای هر کلاس بر دانش آموزان اثر می گذارد. مدرسه باید جایی باشد که دانش آموزان نه فقط از یادگیری بلکه از زندگی در آن لذت طرح مدارس شاداب بر این استوار است که اثر بخشی فرآیند یاددهی - یادگیری در محیط های آموزشی علاوه بر محتوا و ماهیت مطالب آموزشی، نقش شادی و شادمانی دانش آموزان و چگونگی برانگیختن نیاز و شوق دانش آموزان نسبت به یادگیری و زندگی در مدرسه دارای نقش کاملاً حیاتی دارد. (عباسی ۱۳۸۳: ۹۶) مدرسه نیز خود از یک روح سرشار برخوردار است، ابع موضوع به ندرت مورد تأیید قرار میگیرد، و در عوض مدرسه به صورت یک ماشین و یا یک کارخانه شناخته شده است. در مدرسه می توان جست جو گری و پرسش را در زمینه فکر و اندیشه نسل کوچک و کم سن سال کاشت همراه او بزرگ شود زندگی بزرگسالی او را از زود باوری ها، ساده اندیشی ها، بی دقتی ها، تقلیدها، پیروی ها و باری به هر وهت گذراندن نجات دهد. درعوض او را انسانی متفکر، منطقی، فکور، اندیشمند، هدفدار، خواهان حقیقت بار آورد. هیچ نسخه ای برای توسعه و پرورش مقدس و یا یک مدرسه شاد و با روح و سرزنده وجود ندارد به هر حال ما می توانیم شرایطی را به وجود آوریم تا آوازه پرورش روح را بدهد و ایجاد نشاط نماید. روش هایی برای فعال کردن مدرسه و کلاس ارائه می شود امید است که این روشها باعث شود شوق و انگیزه بیشتری در دانش آموزان به وجود آید نشاط بیشتری احساس شود. (مراتی، ۱۳۸۲، ۲۳)

شادابی در فضای باز مدارس

یکی از قطعی ترین شاخص های شادابی، ساختمان آموزشی داشتن فضای باز کافی و مناسب است. محوطه مدارس به منزله فضای باز با عملکرد های متنوع جسمانی، هنری، دینی، اجتماعی و روانشناختی در شرایط کمتر و فضای باز محله ای، از جایگاه ویژه ای نزد متخصصان، مدیران و متولیان امر آموزش و پرورش برخوردار است. (فیضی ۱۳۸۹: ۶۴)

حیات باز مدارس عرصه تعاملات و روابط قوی احساس و ادراکی دانش آموزان تلقی شده و در علم روانشناسی به عنوان بستر تخلیه انرژی و کسب مهارت ها نگریسته می شود. توجه به نیازهای دانش آموزان در طرح حیات ضرورت برنامه ای در هدف بانشاط نمودن فضای باز مدارس قلمداد می گردد. چرا که در صورت برآورده شدن مناسب نیازهای روحی، جسمی و ذهنی دانش آموزان، روحیه نشاط و سرزندگی در سرتاسر فضای مدرسه اعم از بیرون و درون جاری و ساری خواهد شد.

روش های شاداب سازی محیط مدرسه

شاداب سازی محیط مدرسه می تواند به شکل گستردهای صورت بگیرد و در اینجا چند روش برای شاداب سازی محیط مدرسه ذکر می شود:

- ۱) استفاده از گیاهان: استفاده از گیاهان زینتی و گلها در محیط مدرسه، به شکل چشمگیری محیط را شاداب و زنده می کند.
- ۲) رنگ آمیزی: استفاده از رنگ های وذاب و شاد در دیوارها، دربها و پنجره ها به شکل قابل توجه شادابی محیط کمک می کند.
- ۳) نورپردازی: استفاده از نورپردازی مناسب باعث شادابی و روشنایی محیط مدرسه می شود.
- ۴) تزئینات: استفاده از تزئینات زینتی، تصاویر و نقاشی در دیوارها، کلاس ها و فضاهای عمومی به شکل چشمگیری به شادابی محیط کمک می کند.
- ۵) فضای باز: ایجاد فضای باز مناسب با تجهیزات و امکانات مناسب، به دانش آموزان این امکان را می دهد که در فضای باز بازی کنند و تنشهای خود را کاهش دهند.
- ۶) سازماندهی مناسب: سازماندهی مناسب محیط مدرسه به شکلی است که به دانش آموزان کمک می کند تا به شکل مناسب با محیط اطراف خود برخورد کنند و از آن لذت ببرند.
- ۷) ایجاد فضای پاک: تمیز نگه داشتن محیط مدرسه و ایجاد فضای پاک، به شکل چشمگیری به شادابی و زنده بودن محیط کمک می کند.
- ۸) به طور کلی، استفاده از هر یک از روش های فوق به شکل جداگانه یا ترکیبی، به شاداب سازی محیط مدرسه کمک می کند و به دانش آموزان این امکان را می دهد که در یک محیط شاداب و زنده، به بهترین شکل ممکن آموزش ببینند.

عوامل مؤثر بر شادی دانش آموزان

در دوران نوجوانی پذیرش از طرف اعضای خانواده، گروه همسالان و نیز ابراز موفقیت در کارهای شخصی و امور تحصیلی شادآفرین است. با توجه به ضرورت وجود شادابی در روحیه دانش آموزان و اثرات سازنده آن در افزایش اثر بخشی و کارآمدی فرآیند یاددهی-یادگیری در این بخش برخی از عوامل تأثیر گذار بر شادی دانش آموزان مورد بررسی قرار می گیرد. تعامل دانش آموز با معلم، مشارکت دانش آموز در فعالیت های کلاس و مدرسه، روش های تدریس و ارزشیابی معلم، محتوای درسی، امکانات آموزشی و جو سازمانی مدرسه، روش های تدریس و ارزش یابی معلم، محتوای درس، امکانات آموزشی و جو سازمانی مدرسه در ایجاد شادابی دانش آموزان مواردی هستند که در این بخش به آنها پرداخته می شود. عوامل و عناصر بیشتری در افزایش شادمانی موثر هستند، لکن در این پژوهش فقط به ذکر مطالبی که در درجه اول دارای پایه پژوهشی باشند و در مرتبه دوم با محیط های آموزشی در ارتباط باشند، اکتفا می شود. شادابی دانش آموزان را ارزیابی می نماید. (عباسی ۱۳۸۳، ۹۷)

عوامل مؤثر بر شادابی دانش آموزان عبارتند از :

۱. تعامل معلم با دانش آموزان
 ۲. مشارکت دانش آموزان در فعالیت های کلاس و مدرسه
 ۳. روش های تدریس و ارزشیابی معلم
 ۴. محتوای درس
 ۵. جو سازمانی مدرسه
 ۶. امکانات آموزشی
- توصیه ها و راهکارهای مؤثر بر افزایش نشاط و شادی از دید معلمان و مدیران
- ۱) ایجاد فضای سبز در حیاط مدرسه.
 - ۲) پاکیزه نگه داشتن شیشه ها و کف کلاس ها و راهروهای مدرسه.
 - ۳) استفاده از موسیقی در ساعات مناسب و زنگهای تفریح.
 - ۴) بازدید دانش آموزان از مناطق دارای طبیعت زیبا.
 - ۵) افزایش امکانات ورزشی و برگزاری مسابقات مختلف.
 - ۶) توجه به رعایت بهداشت فردی دانش آموزان.
 - ۷) تشویق دانش آموزان به استفاده از رنگهای شاد در پوشش مدرسه.
 - ۸) تشویق دانش آموزان به رفتار کمک رسانی و نوع دوستی.
 - ۹) افزایش به کارگیری فناوریهای آموزشی از قبیل رایانه، اینترنت، ویدیو پروجکشن و... در مدرسه.

۱۰) استفاده از روش های فعال تدریس با محوریت کلاسی بانشاط، توسط معلمان مدرسه.

تأثیر مشارکت دانش آموزان در فعالیت های کلاس و مدرسه بر ارتقاء شادابی

دانش آموزان نه تنها بخشی از اجتماع مدرسه اند، بلکه جزئی از اجتماع بزرگتر نیز هستند. دانش آموز در ارتباط با محیط مدرسه اش، اجتماع دانش آموزان و گروه های همتای داخل و خارج مدرسه می باشد که از جانب آنها می تواند روزانه، صدها تعامل داشته باشد. جو اجتماعی مدرسه، کلاس درس و به طور کلی اجتماع، عملاً نفوذ مهمی روی رفتار و پیشرفت دانش آموزان دارد. (ترک زاده ۱۳۷۸، ۱۴) هنگامی که دانش آموزان خود را در کارهای تحصیلی با کفایت و خودمختار می شناسند، بیشتر با اهداف و تکلیف درسی درگیر می شوند و در نتیجه در امر آموزش موفق می گردند. به علاوه در صورتی که دانش آموزان خود را با کفایت بدانند و تکالیف درس خود را در حوزه کنترل خود قرار دهند، انگیزش درونی ایشان برای تکالیف تحصیلی افزایش خواهد یافت. برای مشارکت دانش آموزان در مدرسه لازم است در هر واحد آموزشی سیستم های متناسب و روشنی اتخاذ شود. ساده ترین راه در این زمینه، تشکیل گروه هایی از دانش آموزان داوطلب، به رهبری یک یا چند تن از معلمان و کارکنان علاقه مند و توانا در زمینه های مختلف کار مدرسه مانند برگزاری مراسم صبحگاهی، برگزاری جشن ها و مراسم مهم مانند جلسه انجمن اولیاء و مربیان مدرسه، امر ورزش، فعالیت های فوق برنامه، اداره بوفه مدرسه، انتظامات مدرسه و مواردی از این قبیل باشد. (همان)

چگونگی دستیابی به تحقق آرمان های شاداب نمودن مدارس

برای بهره گیری مناسب از شرایط و امکانات برای ظهور استعدادها و خلاقیت های نوجوانان باید تحولات جدی در نگرش مدیران و مسوولان نظام آموزش و پرورش ایجاد کرد چرا که در تعریف مدیریت به عنوان یک رشته علمی فرایند «به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی و سازماندهی - بسیج منابع و امکانات و هدایت و کنترل است برای دستیابی به اهداف سازمانی و براساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می گیرد مدیر وظیفه دارد با هماهنگی و اتخاذ تصمیمات پیش برنده ای که بر اساس مقررات و اصول پذیرفته شده در نظام ارزشها شکل می پذیرد حیات مادی و معنوی سازمان و افرادش را تدارک ببیند و یک مدیر آموزشی مسوولیتی بس اساسی تر و مهمتر بر عهده دارد چرا که با روح و روان و جسم کودک و نوجوان سر و کار دارد و بالندگی جامعه و جوانان امروز و سرافرازی و اقتدار فردای آنان به حرف و شعار تنها پیش نمی رود. (مردمی و همکاران، ۱۳۹۴، ۶۹) برخورداری از نسلی جوان و کارآمد و اصرار در به کارگیری مناسب جوانان در چرخه کار و فعالیت های جامعه و پذیرش مسوولیت از سوی آنان در فردایی نه چندان دور می تواند بسیار کارساز و اثربخش باشد واضح است که انجام چنان مأموریت مهم به آسانی محقق نمی شود و رشد تعالی آنان به تصادف حاصل نمی شود باید نوجوانان و جوانان را به خوبی بشناسیم و از جامعه و شرایط دیروز و امروز و فردای آنان درک درستی داشته باشیم راه ها و روشهای مناسب علمی و پیش برنده برای مجهز نمودن آنان به تربیت دانایی و توانایی و مهارت یابی را فرا بگیریم

چگونگی ایجاد فضای شاداب در مدارس

در تبیین موضوع شاداب سازی را از ابعاد مختلف می توان بررسی نمود چرا که در ابتدا شاداب کردن محیط مدرسه در کلام به ایجاد فضای مناسب و فضاسازی ظاهری منتج می شود لیکن با نگاهی دقیقتر باید عنوان کرد که شاداب نمودن فقط جنبه ظاهری ندارد چون داشتن بهداشت روانی سالم نیازمند رعایت اصولی است که هم جنبه مادی و هم جنبه معنوی دارد و در واقع شاداب سازی را در ابعاد ظاهری و ابعاد معنوی جست و جو کرد که هر یک از این موارد شامل بررسی موضوعات و مواردی مهم است که با در نظر گرفتن آنها مطمئناً می توانیم روح و روان و جسم و جان نوجوان را شاد کنیم چرا که نوجوان باید ابتدا از درون وجودش احساس شادمانی داشته باشد و این احساس شادمانی همان ایجاد رضایت از زندگی است که باید در تمام ابعاد وجودش رخنه کند. (صباغیان، ۱۳۰۴، ۸۹)

شاداب سازی درونی و معنوی در مدارس

الف - تربیت معنوی و دینی آشنایی با لطافت طبیعی

بی تردید تربیت روحی و معنوی نوجوانان باید از آغاز حیات آنان مدنظر گرفته شود لیکن چون در سنین نوجوانی می خواهند هویت شخصی پیدا کنند کم کم از والدین خود جدایی بیشتری پیدا می کنند و وابستگی کمتری می یابند و همین امر باعث می شود هدایت معنوی ویژگی خاصی پیدا کند آشنایی آنان با لطافت طبیعت آب و هوا و افتاب و کوه و دریا و... می تواند نشاط و شادابی را با ادراک طبیعت خداوندی به دست آورد به طوری که نوجوان با دیدن هر یک از ابعاد طبیعت حتی با دیدن یک گل احساس لذت و شادمانی کند. ب. شرکت دادن نوجوان در فعالیتهای گروهی و فعالیتهای گروهی و جمعی نوجوانان جزو لا ینفک از زندگی اجتماعی آنان به شمار می رود و اگر خوب هدایت شود می تواند آثار سازنده ای را در پی داشته باشد. (محمودیان، ۱۳۰۳، ۱۲۵) و در واقع می تواند احساس لذت درونی را برای او به وجود آورد.

نتیجه گیری

طراحی فضاهای باز در مدارس، به ویژه حیاطها و محوطه های آموزشی، نقشی کلیدی در ارتقای شادابی، سلامت روانی و رشد همه جانبه دانش آموزان ایفا می کند. در نظام آموزش و پرورش مدرن، تنها آموزش مهارت های پایه ای کافی نیست، بلکه فراهم سازی محیطی پویا، شاد و الهام بخش برای پرورش مهارت های زندگی، خلاقیت و تعامل اجتماعی ضروری است. فضاهای باز مدرسه، در صورتی که با رویکردی کل نگر، پایدار و مشارکتی طراحی شوند، می توانند مدرسه را از یک فضای صرفاً آموزشی به یک کانون حیات جمعی و تربیتی تبدیل کنند. این فضاها با تحریک حواس، ایجاد ارتباط عاطفی با محیط، و فراهم سازی فرصت تجربه های مستقیم، زمینه ساز بروز استعدادها، کاهش استرس، افزایش تمرکز و تقویت حس تعلق در دانش آموزان می شوند. انسان از طریق تعامل با محیط و تغییر در قابلیت های آن، سعی در دست یابی به نیازهای خویش دارد. با توجه به اهمیت نقش فضای باز مدارس در فراهم آوردن زمینه ی لازم برای رشد همه جانبه دانش آموزان و نیز مشکلات و نقاط ضعف عمده در رویکرد فعلی طراحی حیاط مدارس، ضرورت تنظیم اصول و معیارهایی برای طراحی این فضاها مشهود می باشد. در آموزش و پرورش مدرن، افزون بر مهارت های خواندن، حساب کردن و نوشتن، نیازهای جدیدی در قالب کسب مهارت زیستن، حل مسأله و چگونگی رویارویی با چالش های هزاره سوم مطرح شده است و در این راستا هرگونه ارتباط و تعلیمی که بدون روح تحرک، پویایی و شادی صورت پذیرد، به شکست منتهی می شود. شاد زیستن برای کودک به همان اندازه مهم است که تقدیه خوب، محبت کردن و حفاظت از او اهمیت دارد. زیرا سلامت روحی، روانی و جسمانی او را تأمین میکند. نشاط و شادابی در مدرسه باعث رشد و تکامل همه ابعاد وجودی یک دانش آموز در بعد جسمانی، شناختی، عاطفی، اخلاقی و معنوی می شود. چنانچه یک بعد از این ابعاد دچار صدمه شود، یا مورد غفلت قرار گیرد، دانش آموز به توانایی ها و شایستگی های کامل دست نخواهد یافت. در مدارس معاصر عنصر حیاط می تواند عامل تحرک و پویای آموزش و پرورش شده و مدرسه را از یک آموزشگاه صرف به یک کانون حیات جمعی مبدل سازد. توسعه حیاط مدارس نیاز دارد که کل نگر، پایدار و مشارکتی باشد. به باور محققان، بیگانگی نسبت به طبیعت باعث افزایش اختلال توجه در دانش آموزان و افزایش استرس در آنها می شود. از آنجایی که آنها از راه تجربه مستقیم با محیط پیرامونی به درک و فهم امور می پردازند، باید بتوان قابلیت های محیط را به صورت شادی آفرین در خدمت بروز استعدادهای آنان قرار داد. افراد در رویارویی با محیط به تمامی جنبه های محیط حساس شده و تمامی حواس آنان در فرایند ارتباط با محیط فعال می شود و باید این موضوع مدنظر طراحان محیط انسانی قرار گیرد و رویکردی اتخاذ شود تا تمامی حواس استفاده شده از فضا با توجه به جنسیت دانش آموزان به صورت مطلوب تحریک شوند. این امر باعث ادراک کامل تر و خاطره انگیزتر تری از محیط شده و شادابی و نشاط را در فضای باز آموزشی به ارمغان خواهد آورد.

منابع

- (۱) آل یاسین، میترا، (۱۳۸۰) شادی و نشاط در محیط مدرسه، مجله تربیت.
- (۲) ترک زاده، جعفر، (۱۳۷۸) رابطه مدرسه و اجتماع، فصلنامه مدیریت در آموزش و پرورش.
- (۳) شاطریان، رضا، (۱۳۸۹) طراحی و معماری و فضاهای آموزشی، تهران: انتشارات سیمای دانش.
- (۴) عباسی، ناهید، (۱۳۸۳) بررسی عوامل موثر بر شادابی دانش آموزان دبیرستان های استان اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارسگان.
- (۵) صباغیان، زهرا (۱۳۰۴) مدرسه و تقویت نشاط و امید به زندگی، ماهنامه پیوند، انجمع اولیا و مربیان، شماره ۳۸۳.
- (۶) محمودیان، طاهره (۱۳۰۳) شادابی و نشاط خانواده و تأثیر آن بر فرزندان «، ماهنامه تربیت، سال ۰۸، شماره ۱۰.
- (۷) مرآتی، کیانوش (۱۳۰۰) به شادی همی دار تن را جوان، ماهنامه پیوند، شماره ۰۰۳.
- (۸) مردمی، کریم، محسنی، منصوره (۱۳۳۴) توسعه محیط های یادگیری: ارتقاء یادگیری. معماری و شهرسازی ایران.